

Discussienota

Datum	: 13-05-2024
Aan	: de gemeenteraad
Van	: College van B&W
Onderwerp	: Vluchtelingenopgave

Aanleiding

Op 4 april heeft het college een brief naar uw raad gestuurd inzake de spreidingswet en de vluchtelingenopgave in het algemeen. Hoe de vluchtelingenopgave wordt uitgevoerd is een collegemandaat. Het college vindt het belangrijk om de raad hierin te consulteren, vanwege de maatschappelijke urgentie van dit onderwerp. Middels een discussienota en het debat dat daaruit voortvloeit wil het college de gedachten van de raad in deze opgave ophalen om mee te nemen in de beleidsvorming. Het college vraagt de raad niet om een besluit maar haalt richting op.

Integrale benadering opgave vluchtelingen

In Opsterland zetten we in op een integrale benadering van de opgave opvang en huisvesting van vluchtelingen. Gemeenten moeten huisvesting en opvang van verschillende doelgroepen verzorgen. Deze doelgroepen zijn sterk met elkaar verbonden en kunnen het beste in samenhang benaderd worden. Daarom zetten we hieronder kort uiteen welke deelopgaven er zijn binnen het vluchtelingenvraagstuk.

Oekraïense ontheemden

De oorlog in Oekraïne gaat nog steeds door. Inmiddels zijn er meer dan 100.000 Oekraïense ontheemden in Nederland. Gemeentes hebben de taak om opvangplekken voor deze vluchtelingen te creëren. In Opsterland hebben we te maken met een taakstelling van 178 opvangplekken. Op dit moment hebben we 161 plekken gerealiseerd. In Q2 komen er 40 plekken extra beschikbaar.

De landelijke instroom is hoger dan het aantal beschikbare opvangplekken. Het aanmeldcentrum in Utrecht is gesloten omdat de uitstroom vanuit het aanmeldcentrum naar gemeenten beperkt is. Ook voor deze doelgroep wordt daarom een oproep gedaan om meer plekken te realiseren. De taakstelling is vooralsnog niet opgehoogd. Gezien de ontwikkelingen wordt de taakstelling per januari 2025 waarschijnlijk opgehoogd. Voor Opsterland zou de taakstelling dan mogelijk 215 opvangplekken worden.

Statushouders

De gemeente heeft een wettelijke taak in het huisvesten van vluchtelingen met een verblijfsvergunning (status). Vanuit het rijk wordt er per half jaar een taakstelling opgelegd aan gemeentes. Sinds 2023 is aan deze taakstelling een indicatieve taakstelling voor amv toegevoegd. In 2023 hebben we de taakstelling bijna gehaald (-3). In 2024 is de taakstelling rond de 70. Veel gemeentes lopen achter op de taakstelling. Ook in Opsterland komt het dit jaar moeizaam op gang. Dit heeft deels te maken met de krapte op de woningmarkt. Daarnaast zijn beschikbare woningen niet altijd passend voor de gezinssamenstelling. Verder is er sprake van herstructureringen door de woningcorporaties, wat ook tijdelijk tot minder beschikbare woningen leidt.

Ongeveer 20% van de beschikbare opvangplekken in AZC's worden bezet door statushouders. Statushouders hebben een erg lange wachttijd. Dit heeft meerdere oorzaken. Bij de IND (immigratie- en naturalisatiedienst) is de doorstroom niet altijd even hoog. Daarnaast is er sprake van krapte op de woningmarkt. Soms staan statushouders jaren gekoppeld aan een gemeente zonder dat ze een woning aangeboden krijgen. Ook voor de opgave vanuit de spreidingswet is het tijdig huisvesten van statushouders dus erg belangrijk. Daarom is dit ondergebracht in de urgentieverordening die in Fries verband wordt opgesteld.

Spreidingswet

Sinds 1 januari hebben gemeenten de wettelijke taak asielzoekers op te vangen. In Nederland zijn er namelijk onvoldoende opvangplekken voor asielzoekers. Een van de oorzaken is dat beschikbare plekken bezet worden gehouden door statushouders die niet snel genoeg gehuisvest kunnen worden. Daarnaast worden er vaak tijdelijke locaties geopend die na een tijd weer gesloten worden. Om een duurzamer opvanglandschap te creëren is de spreidingswet dit jaar aangenomen. Deze wet heeft als doel om voldoende opvangplekken te realiseren en tot een meer evenwichtige verdeling van asielopvang te komen over provincies en gemeenten.

Werkwijze Fryslân

Frieslandbreed is de werkwijze voor de spreidingswet vormgegeven in een tweetrapsraket. Hierin worden gemeenten eerst op hun eigen verantwoordelijkheid gewezen. Dit houdt in dat gemeenten eerst een eigen plan moeten maken. Daarna wordt gekeken of er in Fryslân nog meer nodig is om aan de taakstelling te voldoen.

Opsterland

Om tot een indicatieve taakstelling per gemeente te komen is gekeken naar inwoneraantal en gemiddelde SES (sociaal economische status). Voor Opsterland is deze taakstelling 173 plekken, waarvan 15 plekken voor alleenstaande minderjarige asielzoekers (amv). In Opsterland hebben we 20 opvangplekken, in de vorm van een amv-locatie. Dit betekent dat we nog 153 plekken moeten realiseren om aan de huidige taakstelling te kunnen voldoen.

Owo-samenwerking

Een mooie manier om hier als gemeente invulling aan te geven is door voor te sorteren op een regionale samenwerking. Binnen OWO verband zijn we dit op meerdere vlakken gewend. De vluchtelingenopgave is een mooi onderwerp om in regionaal verband binnen OWO op te pakken.

Totale huisvestingsopgave Opsterland

Onderdeel	Taakstelling	Realisatie tot 01-03	Opgave	In ontwikkeling
Huisvesting statushouders	+/- 70 in 2024	4	+/- 66	
Opvang oekraïne	178	161	17	40
Opvang vluchtelingen COA	173	20	153	

Brede opgave huisvesting/opvang vluchtelingen

De opgave die gemeenten hebben in de huisvesting/opvang van vluchtelingen is groot. Ook voor de gemeente Opsterland is dit een grote opgave, waar we graag op een goede manier invulling aan geven. Dit betekent dat we, naast het verzorgen van de huisvesting, ook oog moeten hebben voor het sociale aspect van de opgave. Goede integratie en draagvlak zijn belangrijke doelen in de gemeentelijke aanpak.

Voldoende draagvlak is erg belangrijk in de opvang en huisvesting van vluchtelingen. Een positieve houding tegenover vluchtelingen zorgt voor een klimaat waarin iedereen zich veilig en welkom voelt en waarin onze nieuwe inwoners voltallig mee kunnen doen aan de samenleving. Hierdoor verloopt de integratie beter en zal het welzijn van onze nieuwe inwoners verhogen. Bij de opvang van Oekraïense ontheemden hebben we bijvoorbeeld gezien dat veel particuliere initiatieven ontstonden, waarbij ook ontheemden bij mensen thuis opgevangen werden. Dit is erg positief gebleken voor de integratie.

Daarnaast is het belangrijk om de verbinding te leggen met de brede woonopgave in Opsterland. Hierin is onder andere aandacht voor de huisvesting van jongeren, senioren en andere spoedzoekers. De woningkrapte zorgt ervoor dat er te weinig woningen zijn voor het aantal woningzoekenden. Dit betekent dat statushouders te lang in de AZC's blijven omdat er geen geschikte woonruimte gevonden kan worden. Tegelijk is er ook voor andere woningzoekenden niet genoeg woonruimte. Dit zet het draagvlak voor de huisvesting van statushouders onder druk.

De komende tijd gaan we inzetten op het realiseren van voldoende huisvesting en opvang met oog voor integratie en draagvlak.

Discussiepunten:

Om gezamenlijk vorm te geven aan deze opgave wil het college graag richting ophalen bij de raad voor de uitvoering. De inbreng van de raad zal worden meegewogen in de keuzen die de komende periode gemaakt moeten worden om aan de taakstellingen te voldoen. Het college gaat graag in gesprek en vraagt de Raad om reactie op de volgende punten:

1. Opsterland is een sociale gemeente. Daarom moeten we versneld opvang en huisvesting voor vluchtelingen realiseren.

Landelijk zijn er veel problemen op het gebied van huisvesting en opvang van vluchtelingen en statushouders. De AZC's zitten erg vol en ook de landelijke opvangcentra voor Oekraïense ontheemden zitten ook vol. De oproep aan gemeenten is om meer huisvesting en opvang te realiseren voor de doelgroepen. In Friesland voldoen we momenteel aan de opgave voor asielopvang. Een keuze kan daarom zijn om af te wachten tot er een concrete vraag voor Opsterland komt. Opsterland kan er ook voor kiezen om proactief te handelen door voor te sorteren op deze vraag. Op deze manier houden we zelf de regie en dragen we bij aan een humanitaire oplossing in deze opgave.

2. Verschillende soorten opvanglocaties in Opsterland – grootschalig en tijdelijk of kleinschalig en duurzaam?

Voor het opzetten van een opvanglocatie voor vluchtelingen zijn verschillende opties. Gemeenten kunnen kiezen voor grote of kleine locaties en tijdelijke of duurzame locaties. Tijdelijke locaties hebben het voordeel dat aan de omwonenden aangegeven kan worden dat er een einddatum is. Een nadeel is dat dan na x aantal jaar weer opnieuw begonnen moet worden met het opzetten van een nieuwe locatie en het creëren van draagvlak. Logischerwijs brengen tijdelijke locaties daarom ook meer kosten en meer werk voor de gemeente met zich mee. Voor duurzame locaties geldt dat het creëren van draagvlak meer aandacht vraagt. Daarnaast moeten zowel het COA als de gemeente zich hieraan willen committeren.

Daarnaast hebben gemeenten de keuze tussen grote locaties (150+) of kleinschalige locaties. Beide hebben voor en nadelen. Kleinschalige locaties kunnen voor het COA niet uit, dus daarbij zijn meer taken voor de gemeente. Dat brengt hogere kosten voor de gemeente met zich mee. Op dit moment weten we niet of het rijk dit vergoedt. Grote locaties worden volledig geëxploiteerd door het COA. Deze locaties kunnen vanwege de schaalgrootte een grote impact op het dorp hebben waar ze gesitueerd zijn.

3. Locaties met gemixte doelgroepen zijn het beste voor de leefbaarheid in Opsterland.

Er kan een mix worden gemaakt voor doelgroepen waar we een taakstelling voor hebben, namelijk asielzoekers, Oekraïners en statushouders. Het voordeel hiervan is dat we meerdere doelgroepen tegelijk kunnen bedienen en dat we geen van de doelgroepen 'voorrang' geven. Uitdaging is dat er bij een mix een constructie moet worden gemaakt voor de financiering/uitvoering met mogelijk meerdere partijen (COA/gemeente). Voor de realisatie en exploitatie van Oekraïneopvang ontvangt de gemeente financiële middelen vanuit het rijk. Deze middelen zouden ingezet kunnen worden voor de bredere doelgroep vluchtelingen.

Ook kan er een mix worden gemaakt met andere doelgroepen, zoals starters of studenten. Op deze manier bedienen we een grotere doelgroep van woningzoekenden. Het nadeel is dat deze plekken ten koste gaan van de plekken die anders meetellen voor de taakstellingen (die we tot nu toe niet hebben weten te behalen voor de diverse doelgroepen). De kosten die hieruit voortkomen zijn voor rekening van de gemeente.

4. Naast voldoende opvang en huisvesting is integratie een belangrijke pijler voor Opsterland. Daarom willen we hier bij het opzetten van nieuwe opvanglocaties extra op inzetten.

Opsterland zet al veel in op integratie van verschillende doelgroepen. Bij Oekraïense ontheemden begint de integratie vanaf het moment dat ze opgevangen worden. Bij COA vluchtelingen begint de integratie veel later, vanaf het moment dat ze gehuisvest worden in de gemeente. Veel problemen rondom de integratie ontstaan al in de opvangcentra. Zodra er een opvanglocatie wordt geopend moet daarom direct ingezet worden op integratie. Bij Oekraïense ontheemden zien we dat dit werkt.

De maatschappelijke begeleiding wordt voornamelijk door vrijwilligers uitgevoerd. Echter, de druk op vrijwilligers is hoog. Extra investeren in de integratie betekent dus dat we daar zorgvuldig naar moeten kijken. Dit brengt meer kosten en inzet voor de gemeente met zich mee.